

Програма „Форуми
во заедницата“

Community
Forums Programme

Programi
“Forume në bashkësi”

ПРОГРАМА
ФОРУМИ ВО ЗАЕДНИЦАТА 2006 2016

**ПРОГРАМА
ФОРУМИ ВО ЗАЕДНИЦАТА
2006 - 2016**

Издавач:

Единица за координација на форумите

Публикацијата е издадена во рамките на програмата „Форуми во заедницата“

За издавачот:

Кристина Хаџи-Василева,

раководителка на Единицата за координација на форумите

Подготви:

Ирена Спирковска,

координаторка за односи со јавноста и за програмата на Единицата за координација на форумите

Лектура на македонски јазик:

Даниел Медароски

Дизајн, подготовка и печат:

Графисто

Тираж:

350

Фотографии:

Единица за координација на форумите

„Форуми во заедницата“ е програма на Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) спроведена од Единицата за координација на форумите во соработка со Заедницата на единиците за локалната самоуправа на Република Македонија (ЗЕЛС)

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

СОДРЖИНА

05 ПРВА ГЛАВА

Програмата по фази

05 Контекст

06 Фази на програмата

09 ВТОРА ГЛАВА

Форумскиот модел низ годините

10 Почетоци

11 Одржување и унапредување на моделот – нови видови форуми

13 Буџетски форум – од поддршка до самостојност

14 Учество на спроведувачките организации

17 ТРЕТА ГЛАВА

Учество и финансирање на форумот

17 Генерално учество – мобилизација и бројки

18 Родова и етничка застапеност на форумот

20 Финансиско учество

20 Спроведени проекти од форумите

29 ЧЕТВРТА ГЛАВА

Јавност, едукација и размена на искуства

37 ПЕТТА ГЛАВА

Одржливост на форумот и ЗЕЛС

- ГИ СОСЛУШУВАМЕ ДИСКУТАНТИТЕ И СЕ ЗАЛАГАМЕ ЗА АКТИВНО СЛУШАЊЕ;
- ФОРУМСКИТЕ СЕСИИ НЕМА ДА ТРААТ ПОДОЛГО ОД 3 (ТРИ) ЧАСА;
- ИСКАЖУВАЊАТА И КОМЕНТАРИТЕ НА УЧЕСНИЦИТЕ / ДИСКУТАНТИТЕ;
- ПРАВОТО НА ФИНАНСИРАЊЕ НА РЕДОВНИ ПРИСУСТВИТЕЛИ;
- МОБИЛНИТЕ АПЛИКАЦИИ;
- ЗАБЕЛЕЖУВАЊАТА;
- ФОРУМСКАТА ДИСКУСИЈА;

Добро ни дојдовте

ПРВА ГЛАВА

ПРОГРАМАТА ПО ФАЗИ

КОНТЕКСТ

Форумска сесија во општина Босилово – 2012 година

Форумот во заедницата е алатка за вклучување на граѓаните во процесот на донесување одлуки на општинско ниво што започна да се применува во 2006 година во Република Македонија, по иницијатива на Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC). Овој процес се одвиваше паралелно со процесот на децентрализација во државата, којшто во 2005 година доби реална димензија со почетокот на спроведување на фискалната децентрализација што овозможи законите коишто беа донесени во претходните години да почнат да се ефектуираат.

Легислативата во оваа област значително го зголеми обемот на надлежностите на единиците на локалната самоуправа, пред сè за следниве прашања: урбано и рурално планирање (издавање одобренија за градба, уредување простор и градежно земјиште), заштита на животната средина, локален економски развој (утврдување развојни и структурни приоритети, водење локална економска политика итн.), комунални дејности, култура и социјална заштита.

При одлучувањето за прашањата од локално значење, граѓаните можат да учествуваат непосредно – преку граѓанска иницијатива, собир на граѓани и референдум, на начин и преку постапка кои се утврдени со закон. Секој граѓанин има право да доставува претставки и предлози за работата на општинската администрација, а општинскиот совет, односно градоначалникот, при изработката на прописите на општината, може претходно да организира јавни трибини, да спрове-

де анкети или да побара предлози од граѓани. Преку граѓанска иницијатива, по барање на најмалку 10 % од граѓаните, тие можат да му предложат на Советот да донесе одреден акт или да реши одредено прашање што е во негова надлежност. Собир на граѓани свикнува градоначалникот по сопствена иницијатива, по барање на Советот или по барање на најмалку 10 % од избирачите. Советот распишува референдум по барање на најмалку 20% од избирачите или по сопствена иницијатива. Сепак, бројот на ваквите иницијативи е ограничен.

Со цел да се унапредат овие процеси и да им се овозможи на граѓаните поактивно да влијаат на оформувањето на локалните политики и на донесувањето одлуки на локално ниво, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) ја иницира и финансиски ја поддржа програмата „Форуми во заедницата“.

Форумска сесија во општина Ново Село – 2008 година

ФАЗИ НА ПРОГРАМАТА

Програмата, во текот на 10 години, имаше повеќе фази, а 59 општини спроведоа 111 форумски процеси со неколку типови на форуми – проектен, меѓуопштински и буџетски.

Периодот на **првата фаза (2006-2007)** или пилот-фазата опфати 3 (три) општини - Горче Петров, Прилеп и Кичево коишто спроведоа проектни форуми. Целта на оваа фаза беше за-познавање на општините со форумскиот процес и тестирање/прилагодување на моделот, со што општинските ад-министрации започнаа да развиваат потранспарентни практики на одлучување со учество на граѓаните, а граѓаните да го подобруваат секојдневниот живот со сопствени идеи и учество.

Втората фаза (2008-2010) на Програ-мата започна во 2008 година, откако претходната година дел од општините влегоа во втората фаза на фискална децентрализација со што се овозможи поголема слобода за буџетско планирање според потребите на граѓаните. Во овој период, вкупно 22 општини го практикуваа форумскиот модел каде за прв пат, освен проектниот, започна да се спроведува и буџетскиот и меѓу-општински форум.

Целта беше општинските власти да го усвојат моделот и да почнат да спроведуваат форуми на различни теми, меѓу кои општинскиот буџет или заеднички прашања на две соседни општини. На

Форумска сесија во општина Гостивар – 2010 година

овој начин, форумскиот пристап започна да се востановува како корисен партиципативен инструмент во Македонија. Како резултат на позитивните искуства, во 2010 година Форумот се институционализира и се вклучи во Статутот на единиците на локалната самоуправа, по препорака и со поддршка на Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС).

Оваа фаза беше поделена на три циклуси:

1. Првиот циклус опфати 5 (пет) општини – Дебар, Чашка, Чаир, Струмица и Карбинци, со времетраење од март 2008 година до август 2009 година;
2. Вториот циклус опфати 8 (осум) општини – Кочани, Ново Село, Битола, Ресен, Берово, Свети Николе, Сарај и Долнени, со времетраење од октомври 2008 година до април 2010 година;
3. Третиот циклус опфати 12 општини – Берово, Дебар, Струмица, Могила, Новаци, Радовиш, Конче, Боговиње,

Крушево, Гостивар, Аеродром и Македонски Брод, со времетраење од октомври 2009 година до декември 2010 година.

Бројот на општини што го практикуваа форумскиот модел, во **третата фаза (2011-2014)**, сè повеќе се зголемуваше и достигна бројка од 46 општини, меѓу кои имаше општини што спроведоа повеќе типови форуми. Истовремено, во оваа фаза за прв пат се спроведоа буџетски форуми без проектен фонд, како и целосно самостојни буџетски форуми, без финансиска поддршка од SDC, што беше една од главните цели на Програмата.

Форумите, во овој период, се одржуваа во три круга:

1. Првиот циклус опфати 18 општини - Берово, Боговиње, Босилово, Брвеница, Вевчани, Врапчиште, Гостивар, Градско, Дебар, Демир Капија, Кавадарци, Кратово, Крива Паланка, Маврово-Ростуше, Македонски Брод, Росоман, Струмица и Чешиново-Облешево, со времетраење од јули 2011 до март 2013 година;
2. Вториот циклус опфати 24 општини - Аеродром, Боговиње, Босилово, Валандово, Василево, Гази Баба, Гостивар, Дебарца, Делчево, Желино, Зајас, Карпош, Конче, Кочани, Липково, Македонски Брод, Могила, Неготино, Осломеј, Пехчево, Прилеп, Пробиштип, Струга и Чаир, со времетраење од јуни 2012 до јануари 2014 година;

3. Третиот циклус опфати 11 општини – Боговиње, Брвеница, Винаца, Делчево, Илинден, Кривогаштани, Македонска Каменица, Студеничани, Тетово, Штип и Шуто Оризари, со времетраење од декември 2012 до јуни 2014 година.

Форумска сесија во општина Долнени – 2008 година

Излезната фаза (2014-2017) на Програмата имаше за цел поттикнување и востановување на процесот на одржливост на форумите во Република Македонија во која беа вклучени 28 општини со претходно „форумско“ искуство коишто самостојно спроведуваа буџетски форуми, од кои неколку општини повеќе пати. Процесот на транспарентно кроење на буџетот преку буџетските форуми овозможи општините да започнат самостојно да спроведуваат форуми, согласно критериумите и стандардите на Програмата. Алатката Форум во заедницата, освен што се институционализира во претходните години, во оваа фаза започна активно да се спроведува по сопстве-

на иницијатива за самостојно учество на општинските администрации.

Во овој период, форумите се одржуваа во три циклуси:

1. Првиот циклус (2014/2015) опфати 10 општини – Гостивар, Илинден, Кавадарци, Кичево, Крива Паланка, Маврово-Ростуше, Новаци, Радовиш, Струмица и Студеничани;
2. Вториот циклус (2015/2016) опфати 10 општини - Василево, Врапчиште, Делчево, Демир Капија, Карбинци, Конче, Кривогаштани, Македонски Брод, Пробиштип и Росоман;
3. Третиот циклус (2016/2017) опфати 10 општини – Берово, Брвеница, Градско, Желино, Кочани, Могила, Пехчево, Пробиштип, Сарај и Студеничани.

Вкупно 111 форумски процеси се спроведоа во 59 општини, во некои и по неколку пати, во рамките на Програмата во текот на 10 години.

Програмата имаше четири фази:

Прва (пилот) фаза (2006-2007) - учество на три (3) општини;

Втора фаза (2008-2010) – учество на 22 општини;

Трета фаза (2011-2014) – учество на 46 општини; и

Излезна фаза (2014-2017) – учество на 28 општини.

ВТОРА ГЛАВА

ФОРУМСКИОТ МОДЕЛ НИЗ ГОДИНИТЕ

Форумска сесија во општина Струга – 2012 година

Форумот во заедницата е уште една форма за вклучување на граѓаните од страна на локалната самоуправа во донесувањето одлуки важни за секојдневниот живот на заедницата. Оваа алатка служи општината да развие транспарентни практики на одлучување со вклучување на граѓаните, но и граѓаните да развијат чувство на одговорност за трошењето на општинските средства.

Главните одлики на форумскиот пристап се тоа дека форумите се отворени за сите граѓани и функционираат преку

структурирани дискусии што ги води надворешен модератор. Учесниците во форумите се структурирани во групи, т.н. „работни маси“ согласно нивните социјални и економски интереси. Форумите разработуваат решенија, им даваат препораки на локалните институции, а одлуките за тоа кои решенија ќе се реализираат ги донесуваат граѓаните преку форумот. Истовремено, го подобруваат капацитетот на локалната заедница за развивање проекти, за преговарање, за застапување на интересите на својата заедница и за градење на свеста и знаењето за општинскиот буџет. Особено се развива капацитетот за „партнерство“, бидејќи проектот ја зближува администрацијата со другите засегнати страни.

Форумот, исто така, го подобрува капацитетот на локалната самоуправа којашто преку овој процес ги спроведува своите одговорности во однос на децентрализацијата и ја подобрува локалната економско-социјална средина преку практичните резултати, односно спроведени проекти.

ПОЧЕТОЦИ

Во 2006 година, кога започна да се спроведува форумот во пилот-фазата, општините спроведуваа само проектен или традиционален форум, како што се нарекуваше, од вкупно четири видови, колку што се востановија подоцна. Беше поставена основната структура на форумскиот модел сочинета од работни маси, работни групи, балансирано учество на етничките заедници и учество на жените со не помалку од 40% и активна вклученост на невладиниот и на деловниот сектор и, секако, учеството на општината преку градоначалникот/чката, на Советот и на општинската администрација.

Форумот беше составен од две главни фази – фаза на сесии што се состоеше најпрвин од девет, а потоа се усогласи на шест форумски сесии и втората фаза на практично спроведување на проектите.

Средба на Програмски одбор – Скопје, 2011 година

Во периодот на форумските сесии, учесниците ја оформуваа структурата на форумот, односно работните маси, се договараа за темите, начелата за работа, дневниот ред на форумските сесии, по што следуваа сесии со форумски дискусии со вклучени експертски мислења, артикулирање на прашањата и проблемите, како и конкретни препораки и идеи. Проектниот форум имаше две до три теми, а општините мораа да обезбедат доказ дека во изборот на темите ги вклучиле сите засегнати страни преку партиципативен процес. Истовремено, се востановија и критериумите за избор на проектите коишто беа финансирани со заемно учество на општините и на SDC.

По спроведувањето на избраните проекти, се одржуваше последователната (деветта) сесија за да се информираат учесниците за резултатите и препораките од изработените проекти.

Програмата, на самите почетоци, ја формира раководната структура што ја сочинуваа Програмскиот одбор, што ги водеше стратегиските насоки на програмата, вклучително и избор на општините за учество, донесуваше одлуки за програмската политика, даваше препораки за можни подобрувања, ги оценуваше предложените проекти од форумите и Единицата за координација на форумите (ЕКФ), тело што вршеше координација на Програмата на оперативно ниво, со вклучено планирање, односи со јавноста,

Форумска сесија во општина Ѓорче Петров – 2006 година

вмрежување, организација на обуки и административна поддршка. Централно оперативно раководство во сите програмски фази, освен излезната, беа пет спроведувачки организации кои раководеа со форумските процеси во координација со SDC и ЕКФ и беа одговорни за административното раководење и известување. Програмата имаше и консултант кој ги пренесуваше и вмрежуваше со искуствата од Република Бугарија, каде претходните 10 години успешно се спроведе форумскиот модел.

Форумот, уште на почетокот, воспостави соработка со Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС) што беше неопходна за успешно спроведување на форумите и постигнување на очекуваните резултати. ЗЕЛС стана главен партнер на Програмата во 2006 година и оттогаш обезбедува целосна поддршка со активно учество во донесување одлуки за насоките на програмата преку членство во Програмскиот одбор, како и низа други активности.

ОДРЖУВАЊЕ И УНАПРЕДУВАЊЕ НА МОДЕЛОТ – НОВИ ВИДОВИ ФОРУМИ

Воведувањето и унапредувањето на форумскиот пристап како корисен партиципативен инструмент во Македонија започна со зголемување на бројот на општини коишто пројавуваа интерес за учество во форумот.

Во текот на наредните години (2008-2014), локалните самоуправи многу бргу почнаа да ги согледуваат придобивките од форумскиот процес и од вклученоста на граѓаните, па така општините кои еднаш беа дел од Програмата со многу поголем ентузијазам и интерес започнаа да го спроведуваат форумскиот процес по повеќе пати. По секој завршен форумски процес, имаше сè поголем број граѓани со зајакната свест за потребата од нивно активно вклучување во форумите каде што тие ќе имаат можност да си го подобрат секојдневниот живот со давање сопствени идеи за решавање на проблемите и учество во нивната реализација заедно со општината.

Изборот на општини за учество во Програмата започна да се одвива преку јавен повик и се правеше врз основа на определени критериуми за учество и за избор што беше основа во годините што следуваа. Овие критериуми, во различен период од Програмата, се модифицираа со цел да се прилагодат на нејзината развојна компонента, но главните одлики се задржаа до крајот

на програмскиот циклус. Главно, се однесуваа на тоа дека право на учество имаа сите општини во Република Македонија (потоа, тоа беа општините што не ја спроведувале алатката, а подоцна само тие што ја спроведувале), со претходно искуство во процесот на партиципативно донесување одлуки, проектни партнерства, поддршка и соработка со невладини организации. Општините, согласно бројот на жители, а подоцна согласно финансиските можности, бираа финансиско соучество со донаторот (избор од неколку опции) и докажуваа соодветна финансиска стабилност со цел проектите што ќе произлезеа од форумските процеси да се реализираат.

Моделот започна да се се организира преку четири видови форуми – проектен (традиционален), тематски, буџетски и меѓуопштински форум. Се остави и можноста да се организира и општински форум без фонд за проекти што може да биде кој било од четирите видови форуми што се спроведуваат без фонд на проекти. Резултат

на овие форуми би биле препораките до локалните власти или консензус во јавноста во врска со документите за стратегиски локален развој.

Форумската структура, генерално, останала непроменета, односно граѓаните учествуваат на собирот преку работни маси (една маса = еден глас), на неутрално место со неутрален модератор кој не е засегнат од одлуките на форумот, а кој беше именуван од спроведувачките организации за секоја општина одделно. Учесниците на масите имаат можност заеднички да донесат одлука согласно своите интереси, ги усогласуваат своите ставови, дискутираат и дебатираат. На модераторот му помага комодераторот, кој е жител на општината и кој исто така ги води учесниците низ процесот.

Она што се вовеше како новина со цел унапредување на форумскиот модел беше спроведување повеќе видови форуми. Проектниот или традиционален, како што се нарекуваше, останал со истата структура од периодот на почетоките на форумскиот процес и се организира кога се сака да се дефинираат приоритетите помеѓу неколку теми и проекти. Резултатите од тоа се одреден број проекти и препораки коишто придонесуваат за развојот на заедницата. Тематскиот форум е насочен кон веќе одредена тема во која е содржан специфичен и актуелен проблем во единицата на локалната самоуправа. Овој тип на форум формира работни маси само за групите кои се засегнати од проблемот. Меѓуопштинскиот

Форумска сесија во општина Струмица – 2008 година

Форумска сесија во општина Ново Село – 2009 година

форум започна да се спроведува кога две или повеќе соседни општини имаат иста или слична тема на расправа, а преку меѓуопштинската соработка поефикасно ги решаваат проблемите. Резултат на буџетскиот форум е усвоениот општински буџет во консултација со граѓанството. Во буџетскиот форум тема на расправа е буџетот на ЕЛС за наредната година, а работните маси се структурирани според страните кои се засегнати од буџетот на ЕЛС или според финансирањето на истите.

Како резултат на широка и партиципативна анализа по одржувањето на две фази на Програмата, бројот на форумски сесии од осум со дополнителна (последователна сесија), се намали на шест средби на граѓани на кои преку структурирани дискусии учесниците елаборираат проблеми и нудат решенија за нив, истовремено давајќи и препораки за локалните институции. Форумот, од овој период па до денес, започна да се одржува во најмалку пет форумски сесии, од кои на последната

се одлучува за форумските прашања и теми. Шестата (последователна) сесија е информативна сесија чија цел е да ги информира граѓаните за реализираните решенија од форумот, по нивната реализација.

Форумскиот модел, во текот на овие години, се развиваше, се прошируваше на голем број општини на територијата на Македонија, а придобивките стануваа сè поактуелни, видливи и мерливи. Очекувањата беа дека и кај граѓаните и кај општинските администрации ќе се акумулира стекнато знаење за процес во којшто идеите на граѓаните ќе се преточат во конкретни проекти и препораки, подготвени за финансирање, не само од страна на општината, туку и од други релевантни донатори. Тие очекувања почнаа да се реализираат со актуелизацијата на буџетскиот форумски процес, каде освен за изработка на проекти, жителите сè повеќе започнаа да се вклучуваат во транспарентното кроење на буџетот во соработка со локалната власт.

БУЏЕТСКИ ФОРУМ – СО ПОДДРШКА ДО САМОСТОЈНОСТ

Кон крајот на третата фаза на Програмата (2014), неколку општини, повеќепати, веќе беа практикувале буџетски форум со и без проектен фонд, односно со и без финансиски средства од SDC за реализација на проекти произлезени од форумот.

Моделот, во периодот што следува-ше, структурално не се измени туку напротив, стана утврдена структура за буџетски форум со цел општините да го практикуваат што почесто и што поквалитетно. Форумите немаа проектни фондови, туку само финансиска поддршка на процесот од страна на SDC. На овие форумски сесии, ставка по ставка, продолжи да се разгледува буџетот на општината, со конкретни бројки и активности. Се дискутираше за расходите, за приходите, за стратешките приоритети на општината, за буџетските програми, за проекти што би се финансирале од други донатори итн. Главен „столб“ во оваа фаза на форумскиот процес беше модераторот кого општините, за разлика од претходните години, го избираа самоиницијативно од листа на сертифицирани модератори од страна на ЗЕЛС.

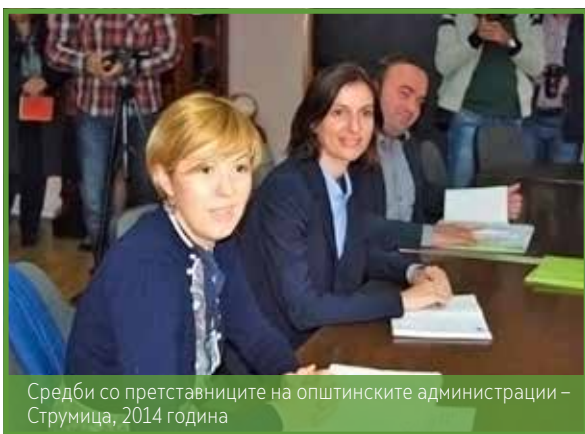
Буџетскиот форум сè повеќе стануваше корисна можност општината да покаже високо ниво на транспарентност и отчетност пред граѓаните, а финансиска-

та поддршка од SDC за процесот, иако беше многу важна, добиваше второстепено значење бидејќи придобивките од процесот конкретно посочуваа на резултати - општински буџет изработен на транспарентен начин преку соработка со граѓаните. Истовремено, интересот на општините за самостојна примена на буџетскиот модел постепено растеше што значеше дека програмскиот циклус влезе во фазата на одржливост. Овој процес, во наредните години (2014-2017), паралелно со одржувањето на програмските активности, поттикна десетина општини самостојно да спроведуваат буџетски форуми без какви било финансиски средства од SDC.

УЧЕСТВО НА СПРОВЕДУВАЧКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Главен чинител во спроведување на форумскиот модел, се разбира, се општинските администрации коишто обезбедуваат организациона и логистичка поддршка во организација на форумите. Сепак, структурата и комплексноста на форумскиот модел изискуваше одредени вештини и знаења, како и потреба од поддршка во неговото спроведување што резултира во текот на целиот еволутивен развој на форумскиот модел и неговото спроведување да се вклучат спроведувачки организации.

Овие организации им помагаа на општините да го спроведат форумски-

Средби со претставниците на општинските администрации – Струмица, 2014 година

от модел во периодот 2006-2014 година, а беа избрани поради искуството во поддржувањето на демократските процеси во Република Македонија. Во последните три години од Програмата, организациите не учествуваа во програмската структура бидејќи целта беше општините да се осамостојат во спроведување на форумскиот процес со помош на сертифицирани модератори преку ЗЕЛС.

Обука за модератори и комодератори – Скопје, 2011 година

На почетокот на програмата се вклучија две спроведувачки организации: Фондацијата Отворено општество-Македонија (ФООМ) и Центарот за институционален развој (ЦИРа) коишто учествуваа во спроведување на пилот-фазата. Во 2008 година им се приклучи уште една организација – Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), а во 2009 година уште две – Центарот за одржлив развој Алка и Асоцијацијата за демократски иницијативи (АДИ).

Бројот на општините каде што спроведувачките организации оперативено раководеа со форумскиот процес, со текот на годините се зголемуваа кај секоја одделно и прогресивно. Така, на пример, МЦМС од раководење на процесот во една општина (2008) го зголеми бројот на вкупно седум до крајот на 2010 година, а во наредните четири години, раководеше со форумскиот процес во дополнителни 10 општини. ФООМ, организација којашто заедно со ЦИРа беше вклучена во Програмата уште во пилот-фазата, оперативено раководеше со вкупно 18 форумски процеси, ЦИРа раководеше со 16 форумски процеси, Центарот за одржлив развој Алка започна со раководење на процесот во една општина чиј број до крајот на третата фаза се зголеми на вкупно 12 форумски процеси и организацијата АДИ со вкупно 9 спроведени форумски процеси.

Спроведувачките организации, преку форумскиот модел, не само што го јакнеа капацитетот на општинските администрации, туку градеа и сопствени капацитети на знаење и вештини за спроведување на форумските процеси, во рамките на своите цели и мисија за развој и градење на граѓанското општество, застапување и лобирање за спроведување демократска практика и креирање граѓански принципи и вредности.

Три видови форуми – проектен, меѓуопштински и буџетски форуми, беа спроведени од 2006 до 2016 година:

Прва (пилот) фаза – три (3) проектни форуми;

Втора фаза – 17 проектни, четири (4) меѓуопштински и три (3) буџетски форуми;

Трета фаза – 27 проектни, 12 меѓуопштински и 11 буџетски форуми;

Излезна фаза – 30 буџетски форуми.

Средба за вмрежување – Струга, 2016 година

Програмата имаше своја структура што ја сочинуваа:

Програмски одбор (претставници на ЗЕЛС, Министерството за локална самоуправа, Секретаријатот за европски прашања, УНДП, невладиниот сектор и други);

Единица за координација на форумите, тело коешто ја координираше Програмата на оперативно ниво;

Пет спроведувачки организации - централно оперативно раководство коишто беа одговорни за административно раководење и известување;

Сертифицирани модератори (во периодот на осамостојување на општините за реализација на форумските процеси);

Програмски консултант од Бугарија.

Пет спроведувачки организации учествуваа во текот на трите фази од 2006 до 2014 година:

Фондацијата Отворено општество-Македонија (ФООМ) во 18 форумски процеси;

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) во 17 форумски процеси;

Центарот за инситуционален развој (ЦИРа) во 16 форумски процеси;

Центарот за одржлив развој Алка во 12 форумски процеси; и

Асоцијацијата за демократски иницијативи (АДИ) во девет (9) форумски процеси.

ТРЕТА ГЛАВА

УЧЕСТВО И ФИНАНСИРАЊЕ НА ФОРУМИТЕ

Суштината на форумскиот процес е да се развие учество на жителите и воопшто јавноста, да го познаваат и препознаваат процесот на донесување одлуки важни за заедницата и активно да учествува во него. Мобилизацијата е клучна за успехот на форумот бидејќи колку е поголем бројот на учесници на форумот, толку се полегитимни одлуките/решенијата што ги донел, а коишто потоа ги спроведува локалната самоуправа.

Во процесот на спроведување, еден од главните резултати на Форумот во текот на 10-те години, беа изработените проекти, односно утврдување на реалната димензија на потребите на граѓаните.

Форумска сесија во општина Демир Капија – 2012 година

ГЕНЕРАЛНО УЧЕСТВО - МОБИЛИЗАЦИЈА И БРОЈКИ

Една од одликите на алатката Форум во заедницата е мобилизирање на заедницата каде сите интересни групи присуствуваат со свои претставници и ги бранат интересите на својата група за да овозможат да се слушне гласот на нивната заедница. Форумскиот модел, во својата уникатност, содржи корисни техники на мобилизација на граѓаните коишто се состојат, меѓу другото, од информирање на јавноста, средби со граѓани, фокус-групи, телефонски јавувања и електронски покани и директни покани.

Согласно критериумите на Програмата, форумот е јавен настан којшто вклучува учество од најмалку 40 до повеќе од 100 лица. Бројот на учесници се одредува сразмерно со бројот на жителите на општината со цел обезбедување легитимност на одлуките донесени на форумот. Но, имаше примери кога бројот на присутни во некои општини, на одреде-

ни форумски сесии, беше многу поголем од просечниот.

Во почетоците, еден од мерливите програмски резултати беше значајната застапеност на локалната заедница на форумските сесии што значење најмалку 50 учесници за општини помалку од 10.000 граѓани и минимум 150 жители за општини со повеќе од 50.000 граѓани. Со текот на годините и градењето на процесот на институционализација на форумскиот модел, беше изработен Правилникот за учество на форумските сесии што општините го усвоија при институционализација на Форумот. Според Правилникот за организирање форуми - член 10, бројот на учесници во општините до 10.000

жители би требало да биде не помалку од 40 лица, во општините од 10.000 до 30.000 жители не помалку од 60 лица, а во општините со повеќе од 30.000 жители бројот да изнесува не помалку од 80 лица. Овие бројки, во сите програмски фази, беа надминати за секоја општина одделно.

Генерално, просечниот број учесници беше многу сличен во секоја фаза на Програмата. Предизвикот во излезната фаза, каде општините спроведуваа буџетски форуми без проектен фонд, туку само со финансиска поддршка на процесот од страна на SDC, беше успешно надминат со оглед на тоа што интересот на општините и жителите за учество остана речиси константен.

Просечно учество на жители

	Прва фаза 2006-2007	Втора фаза 2008-2010	Трета фаза 2011-2014	Излезна фаза 2014-2017
Прв циклус	/	73	89	84
Втор циклус	/	78	98	81
Трет циклус	/	98	109	70
Просек	77	83	99	78

РОДОВА И ЕТНИЧКА ЗАСТАПЕНОСТ НА ФОРУМОТ

При мобилизација на заедницата, родовата и етничката застапеност е еден од главните предизвици на

процесот на демократизација во заедницата поради што и форумскиот процес се стреми кон еднакво учество на половите и сите етнички заедници. Форумот ја отсликува структурата на заедницата и подеднакво е отворен за сите граѓани, без разлика на возраста, полот и етничката припадност.

Форумска сесија во општина Боговиње – 2010 година

Еден од критериумите на Програмата е учеството на жените на форумите да биде најмалку 40 проценти. Генерално, овој процент беше застапен во сите циклуси од сите програмски фази, иако имаше случаи во одделни општини каде родовата застапеност, на некои форумски сесии, не го исполнуваше овој критериум. Во тие случаи, спроведувачките организации

кои оперативнo ја спроведуваа Програмата, а подоцна и ЕКФ, на одделни информативни средби даваа соодветни насоки за подобрување на учеството на жените. Најчесто, тоа беа успешни методи за повторно зголемување на родовото балансирано присуство. Така, на пример, процентот на учество на жени во општините Василево, Росоман и Карбинци се подобруваше од сесија во сесија, односно од 28% на 41%, од 33% на 38% и од 25% на 36%.

Исто така, и етничката припадност на учесниците на форумите ја одразуваше структурата на општината каде што се одржуваше форумот. Главниот предизвик најчесто беше присуството на етничките заедници во руралните општини, кои од различни социо-економски, културно-религиски и други причини изискуваше дополнителни техники на мобилизација, коишто главно даваа позитивни резултати.

Просечно учество на жени

	Прва фаза 2006-2007	Втора фаза 2008-2010	Трета фаза 2011-2014	Излезна фаза 2014-2017
Прв циклус	/	40%	46%	42%
Втор циклус	/	40%	46%	44%
Трет циклус	/	46%	46%	38%
Просек	43%	42%	46%	41%

ФИНАНСИСКО УЧЕСТВО

Структурата на програмата претпоставуваше заедничко финансиско учество на општините и на SDC. Во периодот 2008-2010 г. вкупното финансиско учество на општините и SDC изнесуваше 192 милиони денари во чии рамки сè повеќе се засилуваше тенденцијата на општините да го зголемуваат учеството повеќе од предвиденото со Програмата. Иако, генерално, учеството на SDC беше 58 проценти, на општините 30 проценти и на партнерите/носителите 12 проценти, речиси сите општини го зголемија своето финансиско учество при изработка на проектите.

Наредната фаза (2011-2014) донесе новини не само со воведувањето нови типови на форуми, туку и промена во финансиската конструкција на кофинансирањето меѓу општините и SDC. Учеството беше утврдено на 50 проценти на (општината) и 50 проценти на SDC со тоа што сумите при аплицирање беа различни согласно тоа дали станува збор за проектен/буџетски или меѓуопштински форум (каде имаше две општини со иста сума).

Вкупното финансиско учество на SDC и на општините во овој период изнесуваше околу 186 милиони денари. Трендот на зголемување на финансиското учество на општините повеќе од предвиденото со Програмата продолжи и во оваа фаза што ја докажува посветеноста на локалните власти за реализација

на приоритетните потреби на граѓаните.

Во текот на следните години, постепено почна да се воведува буџетскиот форум без проектен фонд каде што SDC ги покриваше само трошоците за организација на форум без проектен фонд. Во последната фаза од Програмата, SDC донира околу 25 милиони денари за 30 форумски процеси. Врз основа на овој тип на финансиска поддршка од страна на SDC, општините започнаа постепено да се осамостојуваат и самоиницијативно да го финансираат форумскиот процес.

СПРОВЕДЕНИ ПРОЕКТИ ОД ФОРУМИТЕ

Форумот ги избира проектите коишто се финансирани и спроведени согласно одредени програмски правила и критериуми. Се препорачуваше при изборот на проектите да се земе предвид тие да бидат релевантни на избраните теми, да создаваат партнерства меѓу граѓаните, да завршуваат со мерливи, практични и видливи резултати,

Форумска сесија во општина Демир Капија – 2016 година

Форумска сесија во општина Карпош – 2013 година

да имаат широк општествен ефект, да се одржливи и по завршување на финансирањето, да придонесуваат кон процесот на децентрализација, подеднакво да се осврнуваат на потребите на членовите на заедницата, без оглед на нивниот пол или етничката припадност, да решаваат некое меѓуопштинско прашање и, секако, да бидат технички одобрени од Програмскиот одбор.

Бројот на избраните проекти не беше однапред утврден, туку зависеше од големината на проектниот фонд, од техничките параметри на проектот и од посветеноста на општината да го зголеми општинскиот удел со реализација на поголем број на приоритизирани проекти од форумите.

Вкупниот број на проекти спроведени во трите фази на програмата изнесува 106 проекти, а во излезната фаза, бидејќи немаше проектен фонд, се реализираа проекти во рамките на општинските буџети, односно со општински буџетски средства.

ПРВА ФАЗА (2006-2007)

ЃОРЧЕ ПЕТРОВ

- „Парк – доизградба на паркот во реонскиот центар“.

КИЧЕВО

- „Уредување на плоштадот и на пешачката зона“;
- „Реновирање на фискултурниот дом – Соколана“;
- „Еднаков пристап за сите – надминување на архитектонските бариери со изградба на пристапни рампи за лицата со посебни потреби.“

ПРИЛЕП

- „Ревитализација на спортско-рекреативниот и културно-историскиот комплекс ‘Могила’“;
- „Варош – културна гордост, традиција и панаѓур“.

Форумска сесија во општина Струмица – 2014 година

ВТОРА ФАЗА (2008-2010)

АЕРОДРОМ

- „Замена на прозорците и вратите во основните училишта ‘Блаже Конески’, ‘Браќа Миладиновци’, ‘Гоце Делчев’ - Горно Лисиче и во градинката ‘Изворче’“.

БЕРОВО

- „Изградба на тротоари и атмосферска канализација и асфалтирање на улицата ‘Маршал Тито’“;
- „Уредување на централното градско подрачје“ – плоштад „Димитар Беровски“.

БИТОЛА

- „Спортски комплекс во училишниот двор во село Кишава“;
- „Тумбе-кафе - основна инфраструктура“;
- „Тумбе-кафе како културно-историска знаменитост и можност“ – изградена летна сцена;
- „Тумбе-кафе како спортско-рекреативен комплекс“ – изработена земјена трим-патека.

БОГОВИЊЕ

- „Изградба на тротоар по должината на регионалниот пат ‘Скендербег’“;
- „Снабдување со превозно средство (камион) за транспорт на отпадоци“.

ГОСТИВАР

- „Кеј Вардар“ – реконструкција и модернизирање на кејот на реката Вардар.

ДЕБАР

- „Снабдување на ОУ ‘Саит Најдени’ со дидактички средства и стручна литература за библиотеката“;
- „Реконструкција, санација на фасадата и уредување на платото и тротоарите околу објектот стара зграда и фискултурната сала“ во ОУ „Братство-единство“;
- „Изградба на забавен парк“ во градинката „Брешија“;
- „Изработка на проектна документација за реконструкција на гимназијата“;
- „Реконструкција на булеварот ‘Илирија’“.

ДОЛНЕНИ

- „Управување со отпадот во населените места во општина Долнени и едукација на населението“ – набавка на 62 контејнери и едно возило за транспорт на отпад;
- „Обезбедување здрава вода за пиење за населените места Житоше, Долно Житоше и Локвени“ – изработка на техничка документација.

КАРБИНЦИ

- „Урбано уредување“ – реконструкција на инфраструктурата во пет населени места - Таринци, Долни Балван, Карбинци, Радање и Оџалија;
- „Мали спортски терени“ – се спроведе во пет населени места - Карбинци, Долни Балван, Таринци, Радање и Козјак;
- „Детски игралишта“ – е проект што се спроведе во осум населени места -, Аргулица, Козјак, Крупиште, Прналија, Карбинци, Таринци, Долни Балван и Радање.

КОЧАНИ

- „Проект за паркови и зеленило“ - изградба на парк во населбата Калиманова Глава;
- „Санација на спортска сала“ - реконструкција на градската спортска сала во ОУ „Кирил и Методиј“ и во средното училиште „Љупчо Сантов“;
- „Ограден училиштен двор - поголема безбедност и сигурност“ – во ОУ „Свети Кирил и Методиј“.

КРУШЕВО

- „Покривање и уредување на Градскиот пазар“;
- „Третман на отпадот во општина Крушево“ – набавка на 20 контејнери.

МАКЕДОНСКИ БРОД

- „Уредување на централното градско подрачје“.

МОГИЛА И НОВАЦИ

- „Активно јавно комунално претпријатие на Могила и Новаци“;
- „Нема смет – има контејнери“ – набавка на 40 контејнери.

НОВО СЕЛО

- „Изградба на отворена каналска мрежа во селата Смолари, Дражево и Старо Коњарево“;
- „Обезбедување чиста вода за пиење во Ново Село“ – опремување на филтер-станица.

РАДОВИШ И КОНЧЕ

- „Техничка опрема за одржување на канализациската мрежа“ – набавка на две возила за одржување на канализациските системи.

РЕСЕН

- „Подобрување на водоснабдувањето во Преспа“ – нов експлоатациски длабински бунар.

Форумска сесија во општина Новаци – 2014 година

САРАЈ

- „Изградба и опремување спортски терен во ЦУ 'Ибе Паликуќа' во село Бојане“;
- „Изградба на спортски терен во ОУ 'Дитурија' во село Љубин“;
- „Опремување на Здружението на пензионерите со спортски реквизити“;
- „Изградба и опремување на спортски терен во подрачното училиште 'Ибе Паликуќа' во село Ласкарце“;
- „Изградба и опремување на спортски терен во ОУ 'Фаик Коница' во село Радушa“;
- „Асфалтирање на спортскиот терен во Долно Свиларе и обезбедување соодветни конструкции“;
- „Обнова и опремување на спортската сала во ОУ 'Бајрам Шабани““;
- „Изградба и опремување спортски објект во ОУ 'Дрита' во село Копанце,

СВЕТИ НИКОЛЕ

- „Различни, а еднакви“ – изградба на сообраќаен полигон во дворот на ООУ „Кирил и Методиј“;
- „Подадена рака“ – изградба на Центарот за привремен престој на жртвите на семејното насилство.

СТРУМИЦА

- „Изградба на амфитеатар – отворена летна сцена“;
- „Покров“ – реконструкција на центарот за рехабилитација на зависниците од дрога и алкохол;
- „Клуб ВИВА“ - уредување простории и опрема за третман на пациенти болни од рак.

ЧАИР

- „Садови за комунален отпад за секое домаќинство“ – снабдување на 2.000 домаќинства со пластични садови за комунален отпад во неколку локалитети на општина Чаир;
- „Еднакви можности за лицата со посебни потреби“ – изградба на две пристапни рампи за лицата со посебни потреби;
- „Уредување на училишните дворови во основните училишта 'Цветан Димов' и '7 март'“.

ЧАШКА

- „Улици и патишта“ – реконструкција на три локални улици;
- „Реконструкција на планинарскиот дом Чеплес“ - реновирање и доопремување на трпезаријата и кујната.

ТРЕТА ФАЗА (2011-2014)

АЕРОДРОМ

- „Реконструкција на оградите на објектите на основните училишта заради поголема безбедност на учениците и чување на објектите во општина Аеродром“.

БОГОВИЊЕ

- „Еколошка заштита – уредување на коритото на реките Боговиње и Пирок“.

БОГОВИЊЕ И БРВЕНИЦА

- „Реконструкција и рехабилитација на патот Жеровјане-Радиовце“.

БОСИЛОВО

- „Изградба на повеќенаменски објект во с. Штука“;
- „Замена на азбестниот покрив на училиштето во село Турново“.

БРВЕНИЦА

- „Изградба на тротоари во селата Чelopeк, Брвеница и Долно Седларце“.

ВАЛАНДОВО

- „Општински услуги, еднакви за сите“ - набавени 73 контејнери за отпад.

ВАСИЛЕВО И БОСИЛОВО

- „Механизација за јавни комунални претпријатија“ – набавка на два ровокопачи.

ВИНИЦА

- Проект „Градинка од 21. век“.

ВРАПЧИШТЕ

- „Реконструкција на училница и тоалетите во ОУ 'Сали Лиси' во с. Добридол“;
- „Продолжување на партерното уредување на шеталиштето на кејот на реката Вардар“.

ГАЗИ БАБА

- „Безбеден пристап до училиштата“.

ГРАДСКО

- „Изградба на ул. 'Душан Ќирик'“;
- „Реконструкција на одводен канал“.

ДЕЛЧЕВО

- „Парковско уредување на дел од сновниот проект за уредување на просторот помеѓу ул. 'Кеј на ослободувањето', реката Брегалница и спортската сала и реката Габровчица“.

ДЕМИР КАПИЈА

- „Асфалтирање на ул. 'Даме Груев' со уредување миниплоштад“.

ЖЕЛИНО

- „Изградба на втората фаза на објектот на ОУ 'Пашко Васа' во с. Ново Село“.

ЗАЈАС

- „Изградба на тротоар со јавно осветлување долж магистралниот пат А2 во с. Зајас“.

ИЛИНДЕН

- „Одржување патишта – механизација за зимско одржување на патиштата“ - набавка на возило за зимско одржување.

КАВАДАРЦИ И РОСОМАН

- „Реконструкција на дел од цевководот Кавадарци–Росоман“.

КАРПОШ

- „Подобрување на условите за реализација на воспитно-образовната работа и намалување на оперативните трошоци во ЈУОДГ Пролет-Карпош преку зголемување на енергетската ефикасност на објектот“.

КОНЧЕ

- „Набавка на механизација за одржување на локалните и на полските патишта“ - набавка на ровокопач;
- „Изградба на систем за топловодно греење на повеќенаменскиот културен дом во Конче“.

КРАТОВО

- „Мултимедијален центар“ - реновирање на градското кино.

КРИВА ПАЛАНКА

- „Реконструкција на дел од главната улица 'Св. Јоаким Осоговски'“ на локалитетот Стара Чаршија.

КРИВОГАШТАНИ

- „Асфалтирање на улиците во населените места Кривогаштани, Крушеани, Славеј“.

ЛИПКОВО

- „Промена на столаријата во ОУ 'Фаик Коница' с. Слупчане“;
- „Чистење на коритото на река во Липково“;
- „Изградба на отворено спортско игралиште во с. Никуштак“;
- „Реконструкција на улици во с. Отла, с. Липково и с. Матејче“.

МАВРОВО-РОСТУШЕ

- „Безбедно меѓусебно поврзување“ - изградба на потпорен сид во с. Ростуше ;
- „Безбедно спортување“ - изградба на трибини пред ОУ „Денче Дејановски“;
- „Заштита на животната средина“ – поставување 80 двострани корпи за отпадоци.

МАКЕДОНСКА КАМЕНИЦА И ДЕЛЧЕВО

- „Набавка на специјални возила за собирање смет“.

МАКЕДОНСКИ БРОД

- „Уредување на кејот и изградба на патека за пешачење, трчање и други спортски активности покрај речното корито во централното градско подрачје.

МОГИЛА

- „Изградба на повеќенаменски игралишта во Могила и во Трновци“;
- „Изградба на детски забавен парк во населено место Ивањевци“;
- „Изградба на типска автобуска постојка во населено место Могила“.

НЕГОТИНО

- „Воспоставување систем за управување со отпадот во руралните средини“ - набавка на специјализирано возило за собирање и транспорт на комуналниот отпад.

ОСЛОМЕЈ

- „Изградба на зафат на вода од изворот Пржола, довод до резервоар во с. Јагол“.

ПЕХЧЕВО

- „Уредување на централното градско подрачје во Пехчево“.

ПРИЛЕП

- „Реконструкција на ЈОУДГ 'Наша иднина' Прилеп – објект Бончејца“.

ПРОБИШТИП И КОЧАНИ

- „Доизградба на главната сообраќајница низ СРТЦ Пониква“.

СТРУГА И ДЕБАРЦА

- „Воспоставување систем за примарна селекција и собирање отпад“ - набавка на специјализирано возило за собирање и транспорт на комуналниот отпад.

СТУДЕНИЧАНИ

- „Асфалтирање на улицата 'бр. 2' во с. Студеничани“.

ТЕТОВО

- „Промена на прозорци и врати на детската градинка Спортски центар“.

ЧАИР

- „Изградба на заштитни огради во ОУ 'Конгреси Манастири', ОУ 'Рајко Жинзифов', ОУ 'Никола Вапцаров' и во градинката 'Снежана'“.

ЧЕШИНОВО-ОБЛЕШЕВО

- „Специјална механизација за собирање, изнесување и депонирање на сметот“ - набавка на специјално комунално возило и пластични корпи.

ШТИП

- „Културно зближување, социјално освежување“ – реконструкција и приспособување на дел од Домот на младите.

ШУТО ОРИЗАРИ

- „Реновирање и санација на споредни улици“.

ИЗЛЕЗНА ФАЗА (2014-2017)

Форумскиот процес во текот на овие години се спроведуваше со цел општините коишто веќе имаа искуство во спроведување на форумите да започнат со активно практикување на буџетскиот форум, без проектен фонд, само со финансиска

поддршка на процесот од страна на SDC. Општинските буџети, всушност, се т.н. проектни фондови коишто жителите ги дефинираат заедно со локалната самоуправа. Граѓаните, кога станува збор за граѓанско учество, на овој начин добиваат сè поактивна улога во креирање на општинскиот буџет.

Оттука, во оваа фаза не се изработуваа проекти од заеднички проектни фондови на општините и на SDC, туку од општинскиот буџет, односно локалните самоуправи самостојно започнаа да го спроведуваат буџетскиот форум и заедно со граѓаните да дискутираат за буџетските ставки (расходи, приходи), за стратешките приоритети и за развој

на општината, утврдуваа кои се главните приоритети за наредната година, кои буџетски програми се најзначајни за подобрување на секојдневниот живот.

Согласно резултатите што произлегоа од буџетските форумски процеси во овој период, речиси 300 буџетски програми беа приоретизирани од страна на граѓаните, а околу 900 проекти беа избрани за најприоритетни за спроведување во рамките на општинските буџети за наредните години. Општините усвојуваа најчесто над 90 проценти од предлозите коишто или граѓаните ги предлагаа на форумите, или даваа поддршка на предложените проекти од страна на општината.

Вкупно 106 проекти се реализираа во рамките на трите фази 2006-2014 година:

- 1. 2006-2007 – 6 проекти;**
- 2. 2008-2010 – 50 проекти;**
- 3. 2011-2014 – 50 проекти.**

Речиси 300 буџетски програми беа приоретизирани од страна на граѓаните во излезната фаза (2014-2017), а околу 900 проекти беа избрани за најприоритетни за спроведување во рамките на општинските буџети за наредните години. Општините усвојуваа најчесто над 90 проценти од предлозите што ги даваше или поддржуваше форумот.

1. Вкупното финансиско учество на SDC за трите фази на Програмата изнесуваше околу 257 милиони денари, односно:

- **Прва фаза** околу 22 милиони денари;
- **Втора фаза** околу 115 милиони денари;
- **Трета фаза** околу 95 милиони денари;
- и
- **Излезна фаза** околу 25 милиони денари.

Финансиската поддршка на SDC, со текот на годините, сè повеќе се намалуваше, а учеството на општините се зголемуваше.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

ЈАВНОСТ, ЕДУКАЦИЈА И РАЗМЕНА НА ИСКУСТВА

Програмата „Форуми во заедницата“, од своите почетоци па низ годините што следуваа, освен спроведувањето на форумските сесии и изведба на проектите, содржеше низа активности што вклучуваа, пред сè, промоција на форумот меѓу граѓаните, односно воспоставување активен и ангажиран однос кон јавноста, преку мобилизација, анимација, презентација и запознавање со форумот на жителите на општините, локалните и централни власти, НВО-секторот, донаторската заедница и медиумите, односно јавноста во целост.

Исто така, форумската алатка изискуваше пристап којшто бараше соодветна едукација на сите засегнати страни која се реализираше преку голем број обуки и одржување средби на кои се разменуваа искуства од форумскиот процес. Учесници на овие настани беа општински претставници, експерти и консултантот на програмата, претставници на (SDC) и на ЕКФ, како и претставници на невладиниот сектор.

ФОРУМИТЕ И ЈАВНОСТА

Првиот чекор што се презеде на почетокот од Програмата беше дизајнирање на програмското лого кое најсоодветно ја претстави нејзината суштина – форма на територијата на Република Македонија опколена со седум фигури на луѓе со кои се претставени седумте најголеми етнички заедници во државата, со сина и со зелена боја – боите коишто вообичаено се сметаат за бои на доверба, лојалност, мудрост, вистина, развој и хармонија. Картата на Македонија во логото содржеше три зелени точки што ги означуваа трите општини коишто најпрвин се вклучија во Програмата. Денес, логото се состои од осум (8) точки што ги претставуваат регионите во државата.

Натамошната промоција на форумот почна да користи различни техники и инструменти коишто се усогласуваа со развојот на програмските циклуси

и сè поголемата актуелизација на форумскиот пристап меѓу граѓаните. Процесот на информирање сè повеќе јакнеше со поставување постери, изработка на билтени, летоци и активна и афирмативна соработка со медиумите, материјали што беа подготвувани и дистрибуирани од сите засегнати страни – оперативните групи, спроведувачките организации и ЕКФ. Во периодот на излезната фаза, општините почнаа сами да ги подготвуваат и дистрибуираат материјалите за јавноста, а промоцијата на форумите преку медиуми се одвиваше со активно учество на градоначалници, модератори и други претставници.

Постерите се поставуваа на најфреквентните места во општината, како што се општинските огласни табли, локални продавници, училишта, месни заедници. Тие содржеа информации преку кои се повикуваат граѓаните на учество на форумските сесии, односно го содржеа местото и времето на одржување на форумите. Околу 35 илјади примероци на постери се подготвија и дистрибуираа во три програмски фази, со уште неколку илјади примероци во последната фаза. Летоците ја содржеа целта на форумот, темите, текот на процесот, времето и местото на одржување и контакти за пријавување учество и се печатеа на три јазици – македонски, албански и англиски јазик. Вкупниот број летоци изнесуваше околу 10.000 примероци.

Билтенот беше средство со кое се информираа граѓаните за тоа што се случувало на форумските сесии, кои теми се обработувале, каков исход имал форумот, кои проекти се избрале и како се изработиле итн. Овој „локален весник“ ги информираше граѓаните (и оние кои не присуствувале на форумот) за сите тековни активности поврзани со форумот. Во Билтенот често пати „гостуваа“ и градоначалниците на голем број општини вклучени во Програмата, кои во интервјуата говореа за нивното искуство со форумите. Свои мислења даваа и жителите на општините/учесниците на форумите за тоа каква е нивната улога и ангажманот во форумскиот процес, а за тоа „како е да се биде модератор“, говореа и тековните модератори на форумските сесии кои со своето искуство успешно го модерираа овој процес. Вкупниот број испечатени билтени за сите фази изнесува околу 105 илјади примероци, а се печатеше на четири јазици – македонски јазик, албански јазик, турски јазик и ромски јазик.

Медиумско покривање на форумските сесии – Битола, 2008 година

Првично, билтенот излегуваше во три броја, за секоја општина одделно и се дистрибуираше на секој форум. Првиот број на Билтенот се печатеше по втората форумска сесија и содржеше слики, изјави на учесници, интервјуа и текст, што се однесуваше на првите две форумски сесии. Вториот број излегуваше по петтата форумска сесија и во него се објавуваа проектите, решенијата и проектите. Третиот број се издаваше по шестата сесија (последователна) и ги презентира реализираниите решенија и проекти. На буџетскиот форум се дистрибуираа два броја, од кои првиот број објави информации за буџетскиот календар и основни поими од буџетите на општината, а вториот имаше содржини за тоа што се работело на првата сесија, како и интервју/изјава на градоначалникот и граѓаните. Подоцна, Билтенот почна да се објавува и дистрибуира на три месеци, потоа на шест месеци, додека во излезната

фаза секоја општина согласно своите видувања и потреби изработуваше од два до три броја на билтени со слична концепција како претходните броеви.

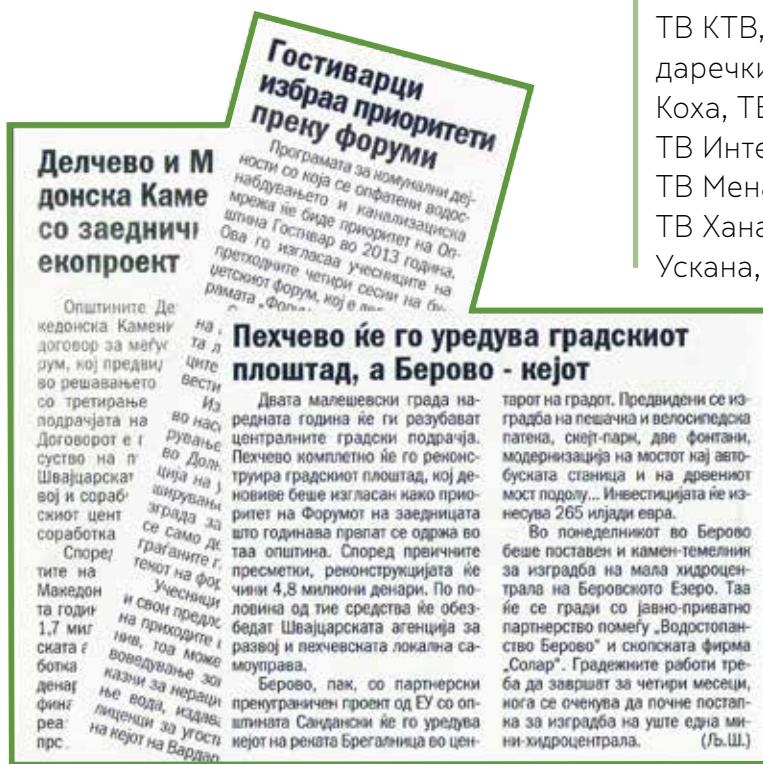
Програмата има и своја интернет-страница www.forumivozaednicata.com.mk достапна на три јазици (македонски, англиски и албански јазик) каде секојдневно и редовно се објавуваа најнови информации од сесиите, како и календарот за наредните форумски сесии. Некои општини имаа свои интернет-блогови каде објавуваа најнови информации од сесиите, а други користеа разни интернет-социјални мрежи, како на пример facebook.

Општински буџет за граѓаните е леток што што беше изработен во електронска форма и е наменет за единиците на локалната самоуправа. Се наоѓа на програмската веб-страница со другите промотивни материјали и има за цел информирање на граѓаните, граѓанскиот сектор (НВО) и бизнис-заедницата за општинскиот буџет и за процесот на подготовка и донесување на буџетот на општината. Летокот содржи информации за тоа што е општински буџет, што значи партиципативно буџетирање, буџетски календар, кој е одговорен за буџетот на општината, што се донации и дотации, отчет и одговорност и друго. Општините често пати го користат како ефикасна алатка за информирање на своите жители за структурата на општинскиот буџет и за сите други прашања поврзани со процесот на буџетирање.

Интересот за медиумско покривање на форумите за време и по форумските сесии беше прилично висок, особено откако проектите почнаа да се реализираат. Конкретните резултати од форумскиот процес го привлекоа вниманието на голем број медиуми – локални, национални и светски. Интервјуа и изјави на вклучените страни, гостувања во емисии, репортажи од терен, како на локално, така на национално ниво, се реализираа речиси секој месец по неколку пати. На пример, во периодот од 2008 до 2010 година, програмата имаше околу 90 промоции на национално ниво, со околу 140 промоции на локално ниво и пет во светските медиуми.

Како што се зголемуваше бројот на општини што се вклучуваа во Програмата, така се зголемуваше и интересот и присуството во медиумите, па така во одреден период достигна до минимум 15 објави месечно (изјави, текст/информација, интервју, репортаж). Медиумското покривање на форумскиот процес, во овој период, беше исклучително динамично, со бројни интервјуа, изјави и гостувања на сите вклучени страни во Програмата.

Околу 120 традиционални и интернет-медиуми известуваа за одржувањето на форумите, меѓу кои најактивни беа: Локални и регионални радија и телевизии и весници - Радио Морис, ТВ КТВ, ТВ Жупа, ТВ Тиквешија, Кавадаречки весник, ТВ Златен канал, ТВ Коха, ТВ Арт, ТВ 2, ТВ Дибра, ТВ Вис, ТВ Интел, ТВ Златен канал, ТВ КТВ-41, ТВ Менада, ТВ Ера, ТВ Едо, ТВ МТМ, ТВ Хана, ТВ Феста, Радио Пехчево, ТВ Ускана, ТВ Гура, Радио Валандово, Радио Еми, Радио Зора, ТВ Д1, ТВ Еми, ТВ Кобра, ТВ Визија, Радио Либертас, ТВ Тера, Битолски весник, Радио Кочани, ТВ Кочани, ТВ Канал 8, ТВ М, Супер радио, ТВ Стар, ТВ БТР, РТВ Кривогаштани, ТВ Ирис, АТВ, ТВ Кис, РБТВ, ТВ Протек, Еко радио и други; Национални радија и телевизии и весници - МТВ, Македонско радио, ТВ Алфа,

ТВ Сител, Дневник, Вечер, Утрински весник, Нова Македонија, Макфакс, Радио Канал 77, ТВ Алсат, ТВ Телма, Радио Слободна Европа, ТВ 24 Вести, ТВ Канал 5, Кувенди и други.

Брошури за активностите и резултатите во секоја програмска фаза одделно се објавија во неколку илјади примероци на три јазици – македонски, албански и англиски јазик. Првата брошура (2006-2007) се печатеше во 1.000 примероци, втората (2008-2010) во 1.000, третата брошура (2011-2014) во 950 примероци и четвртата со информации за севкупната програма (2006-2016) во 600 примероци.

Соработката со ЗЕЛС за промоција на форумот поттикнуваше активности за јавно информирање за сите аспекти на Програмата. ЗЕЛС, секој месец, во своето гласило – Билтен, редовно објавуваше информации за активностите поврзани со форумите, односно за форумските сесии, за обуките, за средбите за вмрежување, за промоциите итн. Исто така, на интернет-страницата на ЗЕЛС се објавуваа вести и огласи за учество на општините во Програмата или пак за учество на спроведувачки организации и сл. Во текот на излезната фаза, соработката меѓу ЕКФ и ЗЕЛС се интензивира, особено на полето на интеграција на програмската интернет-страница со веб-страницата за ЗЕЛС.

ОБУКИ И СРЕДБИ ЗА ВМРЕЖУВАЊЕ

Обуките беа составен дел на Програмата бидејќи вклучуваа тренинзи за модератори, комодератори и членови на оперативните групи (ОГ) од општините кои учествуваа во процесот. Вкупно 22 обуки за проектот, за меѓуопштински и за буџетски форум се одржаа во текот на трите фази и пет обуки за буџетски форум во излезната фаза, вклучително и две обуки наменети за финансиските работници во општинските администрации за тоа како да го подготвуваат и презентираат општинскиот буџет на начин разбирлив за граѓаните.

Обуките за модератори и комодератори вклучуваа предавања и практични вежби за нивните задачи и улогата, за

Обука за општински финансиски работници – Скопје, 2016 година

техники за мобилизација, за вештини на модерирање и за процес на развој на форумски проекти. Обуките за ОГ содржеа информации за нивните задачи и улогата, за работата меѓу форумски сесии, како и за организација на форумските сесии. Над 1.000 претставници на општините, координатори, комодератори и невладини организации се обучуваа за тоа што е форумски процес во рамките на сите три видови форуми. Обуките наменети за општинските претставници од финансиските оддели за тоа како да ги подготвуваат и да ги презентираат општинските буџети на начин разбирлив и поддржан од граѓаните („Budget-friendlyway“) се спроведоа во два циклуси во 18, односно во 23 општини, при што се обучија 44 претставници на

Обука за модератори – ЗЕЛС, Скопје, 2013 година

општинските оддели за финансирање.

Средбите за вмрежување ги презентираа искуствата на различни општини за форумскиот процес и беа многу корисни за утврдување на предизвиците и најдобрите практики за мобилизација на граѓаните, значењето и улогата на Единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) за успешен форумски процес, користа од практикување форуми како модел на партиципативно учество и фактори за одржливоста на форумскиот пристап. Средбите за размена на искуства за буџетски форуми дополнително вклучуваа и активности за подготвителни фаза на буџетскиот процес, форумски сесии за буџетските приоритети и приходи, за буџетските расходи, процесот на гласање и избор на форумски проект. Кон крајот на 2010 година се одржа и средба за вмрежување на која освен претставниците на ОГ, модератори и комодератори, присуствуваа и градоначалниците на 25 општини. Настанот се фокусира на презентации и дискусии во врска со можностите за спроведување на форумите во општините и придобивките на граѓаните и општинските претставници. Теми на дискусија беа и одржливоста на форумскиот модел, искуствата од форумот во Бугарија, како и иднината на форумите во Македонија.

Во текот на трите фази се одржаа вкупно осум (8) средби за вмрежување,

Првата група на сертифицирани модератори – ЗЕЛС, Скопје, 2013 година

а во излезната фаза уште дополнителни три (3) средби. Околу 1.100 учесници претставници од сите засегнати страни во рамките на Програмата разменуваа искуства на овие средби што континуирано се одржуваа во текот на сите фази на Програмата.

Подготовката на образецот за набљудување на модераторите беше активност којашто се спроведе во соработка со ЗЕЛС во излезната програмска фаза и се користеше за надгледување на форумските модератори во текот на форумските сесии. Надгледувањето на сесии, како главна задача на ЕКФ и до одреден степен на ЗЕЛС во периодот на градење на одржливост на форумите, претпоставуваше следење на форумскиот процес согласно програмските насоки и критериуми. Од овој аспект, модификацијата на образецот имаше важна улога во собирање објективни

информации за работата на модераторите и евентуално нивно подобрување.

Поддршка на процесот на сертификација на модераторите подразбираше активна соработка и координација на ЕКФ со ЗЕЛС за подготовка на сертификацијата на форумските модератори што ЗЕЛС ја спроведе во напредната фаза на Програмата. Активностите се однесуваа на регрутирање и поддршка на двајца експерти со цел подготовка на испитните прашања и спроведување на обуката на модераторите, како и членство во Комисијата за спроведување на испитот.

Средба за вмрежување – Струга, 2016 година

Промоцијата на форумите беше присутна во текот на целата Програма:

- Околу 35 илјади постери се подготвија и дистрибуираа во три програмски фази;
- Околу 10 илјади летоци се печатеа на три јазици – македонски, англиски и албански јазик;
- Околу 105 илјади билтени се печатеа на четири јазици - македонски, албански, турски и ромски јазик;
- 120 традиционални и интернет-медиуми известуваа за одржувањето на форумите;
- Вкупниот број примероци од четирите брошури изнесува 3.550 примероци.

Обуки и средби за вмрежување:

- Вкупно 27 обуки за проектен, за меѓуопштински и за буџетски форум, вклучително и две наменети за финансиските работници во општинските администрации се одржаа во текот на Програмата. Над 1.000 претставници на општините, координатори, комодератори и невладини организации се обучуваа за тоа што е форумски процес во рамките на сите три видови форуми;
- Вкупно 11 средби за вмрежување се спроведоа во сите програмски фази. Околу 1.100 учесници разменуваа искуства во текот на овие средби што континуирано се одржуваа во текот на форумскиот процес.

Средба за вмрежување – Струга, 2015 година

ПЕТТА ГЛАВА

ОДРЖЛИВОСТ НА ФОРУМИТЕ И ЗЕЛС

Средба со сертифицираните модератори – ЗЕЛС, 2015 година

Спроведувањето на форумите во општините, од почетокот на Програмата, имаше за цел локалните самоуправи да го усвојат и самостојно да го практикуваат форумскиот модел и по прекилот на финансиската поддршка на SDC, пред сè со поддршка на Заедницата на единиците за локалната самоуправа (ЗЕЛС) како десетгодишен партнер на Програмата. Впрочем, договорите со трите општини од пилот-фазата (прва фаза) се потпишаа токму во просториите на ЗЕЛС, во март 2006 година, каде и официјално започна реализацијата на програмата „Форуми во заедницата“.

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА НА ФОРУМИТЕ

Институционализацијата на форумите, аспект на програмата што го реализира ЗЕЛС од 2009 до 2010 година, имаше за цел вклучување на форумите на заедниците во општинскиот статут како нова форма на вклучување на граѓаните во процесите на донесување одлуки, како и за создавање можност администрацијата да го развие партиципативното и одговорно локално владеење.

Во овие рамки, најпрвин се одржа првата средба на пошироката работна група во која беа вклучени и двајца експерти што добија обврска да ја изработат содржината на предлогот за изменување и дополнување на Статутот на општините со цел институционализирање на форумите. По изработувањето на предлог-верзијата, се одржаа регионални работилници што беа наменети за градоначалниците и за претседателите на советите на единиците на локалната самоуправа на кои им беше изнесен „Форумот во заедниците“ како нов модел на демократско учество

на граѓаните. Од овие работилници произлегоа и мислења и ставови од страна на присутните за вклучување на форумите во општинскиот статут како дополнување во делот на општинскиот статут каде што се регулира учеството на граѓаните (јавни трибини, анкети, предлози од граѓани).

Во 2010 година изготвените предлог-статутарна одлука за измени и дополнувања на статутите на општините и предлог-правилник за организирање и одржување на форумите во заедницата беа усвоени од Управниот одбор на ЗЕЛС којшто даде препорака до општините да овозможат институционализирање на форумите во заедница, преку измени во своите статuti. До крајот на 2010 година, ова беше прифатено од страна на 37 општински совети, додека до 2016 година, тоа беше сторено од вкупно 59 општински совети.

ПРИРАЧНИК „ФОРУМ НА ЗАЕДНИЦАТА ВО 11 ЧЕКОРИ“

Со усвојувањето на документите од локалните власти и институционализирањето на форумот, се отвори потребата за изготвување детално упатство за спроведување на форумот и за таа цел беше изготвен прирачникот „Форум на заедницата во 11 чекори“.

Прирачникот, промовиран на конференција кон крајот на 2010 година, имаше за цел на јасен и едноставен начин да ги воведо градоначалниците,

советниците и општинските работници во процесот на реализирање на форум во заедницата, но исто така тој може да ги запознае граѓаните за можноста преку оваа алатка да учествуваат во донесувањето одлуки од локално значење. Во рамките на Прирачникот има и ЦД со анекси, каде се наоѓаат урнеци на сите важни документи кои се подготвуваат во текот на спроведувањето на форумот во заедницата.

Прирачникот е достапен на интернет-страницата на ЗЕЛС www.zels.org.mk.

СЕРТИФИЦИРАЊЕ ФОРУМСКИ МОДЕРАТОРИ

Сертификацијата на форумските модератори претставува напредна фаза од проектот „Форуми во заедницата“. Преку овој проект се обезбедуваат обучени лица за водење на форумите во заедницата. Модераторот има клучна улога во ефективното насочување на комуникација при спроведувањето на форумските сесии.

Во рамките на подготовката на материјалите за реализирање на обуката и подготовката на заинтересираните кандидати за полагање на испитот за сертификарање на модератори, ЗЕЛС го изработи Прирачникот за полагање на испитот за сертифицирани форумски модератори кој претставува практичен водич за целиот процес на модерирање, достапен во електронска форма, во кој се сместени група прашања, како и примери на студии на

случаи, преку кои кандидатите се запознаваат со суштината на постапките за „Форуми во заедницата“, улогата на модераторот и важноста на овие форуми за зајакнување на демократските процеси во локалната власт.

Во 2013 година, во просториите на тренинг-центарот на ЗЕЛС, се одржаа првите обуки за модераторите. Обуката опфаќаше теоретски и практичен дел. Кандидатите кои ја проследија обуката полагаа писмен и устен испит. Писмениот испит се реализира во компјутерскиот центар во ЗЕЛС, кога се одговараше на комбинација од 20 компјутерски избрани прашања. Усниот дел, исто така, се реализира во ЗЕЛС, пред членовите на Комисијата, кои на кандидатите им задаваа реален пример за модерирање форумски сесии.

Во текот на три години (2013/2014/2015) вкупно 37 форумски модератори се сертифицираа, а се воспостави и комплетен процес за стекнување сертификат за модератори, чии услуги се во полза на општините што ја користат оваа нова форма на граѓанско учество во локалната власт. Секоја општина при спроведување на форумите може да ја користи интернет-страницата www.forumski-moderatori.mk што ја изработи ЗЕЛС за потребите на општините и на која се наоѓа регистар на сите 37 сертифицирани форумски модератори со нивните биографии и потребните контакти. Изработен беше и образецот за набљудување на работата на модераторите при реализација на форумските сесии, а резултатите од надгледувањето ќе овозможат објектив-

ни информации за натамошно подобрување на целиот форумски процес и работењето на модераторите. Во однос на зајакнување на капацитетите на сертифицираните модератори, потребна е меѓусебна континуирана координација и размена на искуства, што впрочем ЗЕЛС од минатата година интензивно ја поддржува.

ИДНИНАТА НА ФОРУМИТЕ

Процесот на осамостојување на форумите започна пред неколку години кога општините започнаа самостојно да одржуваат буџетски форуми без финансиска поддршка на SDC. Оттогаш, десетина општини, меѓу кои Конче, Врапчиште, Македонски Брод, Пробиштип, Демир Капија, Новаци, Крива Паланка и Берово, спроведоа независни форуми, а некои од нив со сертифицирани модератори од листата на ЗЕЛС. Оваа тенденција продолжи во текот на 2015 и 2016 година, кога се вклучија и други општини во форумскиот процес на кроење на буџетот за наредните години со финансиска поддршка од други донатори (Струмица, Струга, Центар, Кичево, Куманово и Липково).

Во текот на Програмата, еден од клучните аспекти во нејзината структура, заедно со другите членови на оперативните групи (ОГ), беа и општинските координатори коишто поради важноста во координацијата и спроведување на форумите се нарекуваа „focal points“

или фокусни точки. Тоа се лица кои беа главни поврзувачи меѓу општината и донаторот за време на спроведувањето на Програмата и кои заедно со другите членови на оперативните групи стануваа дел од изградените капацитети за спроведување форуми во општините. Вкупно 59 општински координатори и по околу седум (7) лица-членови на ОГ од секоја општина одделно го поседуваат овој капацитет како ресурс за одржување форуми.

Иднината на форумите претпоставува зајакнување на улогата на општинските координатори како етаблирани претставници од општината кои ќе умеат да ја подигнат свеста кај локалната администрација и советниците за потреба од зголемување на процентот на донесени одлуки на локално ниво во кои бил слушнат гласот и предлогот на граѓанинот, добро обучени тимови на локално ниво кои на едноставен начин би ги пренеле предлозите од општината, особено оние кои се однесуваат на буџетот на локалната власт пред населението, потоа поголема соработка меѓу општините кои спроведуваат форуми со поканување претставници од соседните општини за да добијат поголеми искуства за примената на форумите и обезбедување обука за изготвување буџет („Budget-friendly“) за клучните лица од страна на општината (одговорни за финансии, општински координатор) во делот на соодветно претставување на буџетот пред граѓаните. Исто така, иднините активности предвидуваат и навремено и комплетно информирање на градоначалникот за

придобивките од примената на оваа алатка.

Клучен партнер во иднината на форумите е ЗЕЛС, кој сè повеќе ќе ја зацврстува својата улога на сигурен партнер на форумскиот процес и ќе продолжи да ја поддржува реализацијата на оваа граѓанска алатка во општините, како важен сегмент од зацврстувањето на граѓанското учество во донесувањето на одлуките на локално ниво, обезбедува транспарентно работење на општините и претставува значаен сегмент од демократизацијата на целокупното општество.

- Институционализирање на форумите преку промена на статутите во општините - Одлука и Правилник за вклучување на форумите во заедницата во работата на општината, усвоени од страна на 59 општински совети;
- Прирачник за спроведување на форумите „Форуми во заедницата во 11 чекори“;
- Развиен и воведен стандард за сертификација на форумски модератори – обука, испит и сертификат;
- Во периодот 2012-2015 сертифицирани 37 форумски модератори;
- Регистар на форумски модератори поставен на интернет-страницата www.forumski-moderatori.mk.

